

## Novák Anikó

: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,  
 : Irodalomtudományi Doktori Iskola  
 : uneco84@gmail.com

## REGÉNYES KÉPZŐMŰVÉSZET

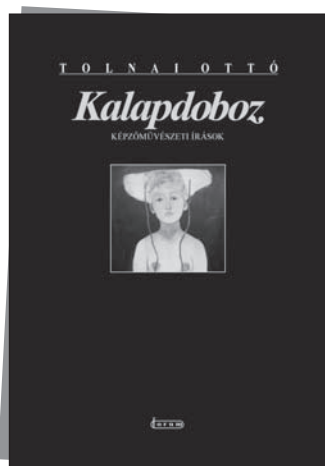
*Fictional Fine Arts*

*Romaneskna likovna umetnost*

Tolnai Ottó: *Kalapdoboz*. Képzőművészeti írások. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2012

A jugoszláviai/vajdasági magyar szellemi térség fontos jellemzője volt mindig is az irodalom és képzőművészet gyümölcsöző, egymást megtermékenyítő szimbiózisa. E két művészeti ág összefonódása a legteljesebben Tolnai Ottó írásaiban érhető tetten, melyekben megképződik a vajdasági magyar képzőművészet imaginárius múzeuma. A 2013-as Nagypáti Kukac Péter Képzőművészeti Díj bírálóbizottsága is éppen ezért a szinkretikus művészetszemléletért ítélte oda a kitüntetést Tolnai Ottónak, aki „mélyen magában hordja a képzőművészetet, s ahogy figyelünk testünk jelzéseire, úgy figyel ő a művészek minden megnyilvánulására, hogy azután önmagán átszűrve ossza meg a világgal képzőművészettel kapcsolatos észleléseit”. Az indoklásban az író *Kalapdoboz* című kötetét az eddigi legteljesebb válogatásnak nevezik.

Ha egymás mellé tesszük a *Kalapdoboz*t és az eddigi képzőművészeti esszéket tartalmazó könyveket (*A meztelen bohóc* [1992], *Rothadt márvány*. *Jugoplasztika* [1997], *Feljegyzések a vég tónusához* [2007]), a három kötet éppen beleférne a *Kalapdoboz*ba, ha az doboz lenne, viszont valamiféle teljesség csak a négy könyv együttes olvasásakor bontakozhat ki, ugyanis a szerző nem egy-egy korszak, hanem az egész eddigi életmű terméséből merít szerkesztéskor. Vegyük példának a kötetnyitó *Gyelmis-regény*,



*folytatásokban* című írást, mely 1996-ban a *Bácsország* hasábjain jelent meg, a megírás tervéről pedig *A meztelen bohóc* egyik 1988-as esszéje tudósít, *A pompeji szerelmesekben* és a *Világítótorony* eladóban viszont már a megírt Gyelmis-regényre találunk utalásokat.

Még mindig kívülről, a könyv testét szemlélve – mert Tolnainál a könyv megjelenése is fontos szempont, a címlapokon szereplő képek nem pusztán illusztrációk, hanem Tolnai művészetének szerves részei, melyek egyszerre nyitnak utat a művek belső világa felé és a „szökésvonalakat” a szerző univerzumán kívülre – egy grandiózus, fekete, keményfedeles, dobozszerű tárgyat látunk, s rajta Edita Kadirić *Boxer* című 2005-ös képének egy kimetszett részletét, egy kalapos női fejet, felsőtestet a kalapdobozban, sőt az előzékek sem maradnak kép nélkül, a könyv elején Hangya András *Aggok a tengerparton* című képe fogad bennünket, a végén pedig Sagmeister Peity Laura *A két madár és a költő* című festménye bocsát minket utunkra.

„Az esszé a villogó szellemesség műfaja, hozzám is ezért állt legközelebb minden műfajok közül” – írja Tolnai az *Összeírtam fűt-fűt, sefüsefűt* című szövegében, mégis a *Kalapdobozban* mintha a regény műfaja kerülne előtérbe. Gyelmis-regény, Tóth-regény íródik, és különben is, Tolnai regényszerűen ír képzőművészeti esszét, a festők, szobrászok regényhősökké lépnek elő, a képzőművészeti elemzések történetekbe, anekdotákba ágyazódnak. Ha a Tolnai-szövegek párját keressük, legközelebbi rokonként Daniel Arasse festménytörténetei tűnnek fel.

A kötet címét adó női kalapdoboz, melyet Szikora Tamás számára nyersanyagként hoztak a Holt-tenger mellől, izgalmas regénymotívum is lehetne. Talán nem véletlen, hogy azonnal a kisinyovi rubintos kalaptű jut eszembe róla, csak épp a kalap hiányzik, viszont kalaplelőhelyként a Tolnai-univerzumban Maurits képei kínálkoznak.

Az asszociációk fonalát megszakítva időzzünk el egy kicsit ennél a kalapdoboznál, melyről a következőket olvashatjuk: „Istenem, egy női kalapdobozt a Holt-tenger mellől, ismételgetem immár magam is, hogy aztán engedjem, ő maga kezdje mesélni, hogyan lett képpé mindez, hogyan alakult krematórium-má, piramisformává az a női kalapdoboz a Holt-tenger mellől, érzem, megvan, itt sikerülni fog megragadni e művészet titkát.” Szikora Tamás kalapdobozja üres, a doboz falai telítettek, azok hordozzák és visszhangozzák a történelmi időt. Tolnai Ottó kalapdobozja egyáltalán nem üres, és nem a semmi akusztikáját visszhangozza, még ha a semmi kedvelt kategóriája is a szerzőnek, hanem a jugoszláviai/vajdasági festészet részletekben megtalált, összegyűjtött titkait, lila ördöglakatjait rejti.